

# Štirikrat naj dokumenti iz prekmurske novoveške zgodovine

## Four important Documents about the History of Prekmurje in Early Modern Period

Andrej Hozjan

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino Koroška cesta 160, SI – 2000 Maribor

E-mail: andrej.hozjan@um.si

---

**Povzetek:** Predstavitev štirih naj dokumentov za zgodovino zgodnjenovoveškega Prekmurja vključuje štiri različne historične vire. Vsak govori o enem izmed tedaj pomembnejših prekmurskih krajev. Najstarejša prekmurska listina, ki jo hranimo v RS, je pergamentna listina potrditve privilegijev trga Turnišče, ki sta jo leta 1548 prebivalcem dela trga – torej niti ne vsem! – izdala sorodnika in solastnika kraja gospoda Ladislav in Štefan Banič pl. Dolnjelendavska na podlagi starejše, a neohranjene listine. Najstarejša doslej znana omemba kake hiše oziroma objekta v trgu Dolnja Lendava (danes Lendava) je v listini iz leta 1622, s katero je grof Krištof Banič Dolnjelendavski potrdil izročitev dotlej njegove hiše v trgu plemiču Štefanu Falussyju. Najstarejši doslej znan dokument kakega od prebivalcev trga Murska Sobota je zakupna listina za vinograd, ki jo je leta 1624 izstavil tamkajšnji prebivalec Jurij Péterffy omenjenemu Štefanu Falussyju. Najstarejši doslej znan celosten popis hišnih gospodarjev iz kake od prekmurskih urbanih – trških naselbin je Spisek hišnih lastnikov v trgu Gornja Lendava (danes Grad) iz leta 1693.

**Ključne besede:** Zgodovina Prekmurja, zgodnji novi vek, Gornja Lendava, Murska Sobota, Turnišče, Dolnja Lendava.

**Abstract:** The presentation of four important documents about the history of Prekmurje in Early Modern Period includes four various historical sources. Each of them presents a part of local history of four most important market towns in Prekmurje in that period. The oldest parchment charter, that deals with the mentioned region of Eastern Slovenia, kept today in Slovenian archives, is a charter of privileges of a market town Turnišče from the year 1548, issued by its noble co-owners Ladislav (in Hung.: László) and Štefan (István) Banič (Bánffy) of Dolnja Lendava (Alsólendva; today: Lendava, SLO). The oldest yet known information about a concrete house or building in the market town of Dolnja Lendava is found in the paper charter from 1622, issued by count Krištof (Kristóf) Banič (Bánffy) of Dolnja Lendava, regarding his house, which was therefore given to a low nobleman Štefan (István) Falussy. The oldest yet known charter of an inhabitant of the market town of Murska Sobota is a paper charter from 1624, issued by a low nobleman Jurij (György) Péterffy for his vineyard. The oldest yet known list of inhabitants – house masters in the market towns of Prekmurje is a list of house masters in the market town of Gornja Lendava (Felső Lendva; today: Grad, SLO) from 1693.

**Key words:** History of Prekmurje, Early Modern Period, Gornja Lendava, Murska Sobota, Turnišče, Dolnja Lendava.

---

Pred nekaj leti sem predstavil štiri pomembnejše zgodnjenovoveške historične vire o prekmurskem privilegiranem trgu Murska Sobota.<sup>1</sup> Z njimi sem želel opozoriti na celoto raznovrstnosti – takih in podobnih virov za več prekmurskih urbanih naselbin iz tega časa. Z intenzivnejšimi raziskavami arhivskih

fondov in zbirk prihajajo namreč na dan novi dokumenti, ki odpirajo vedno nova poznanja o tej, doslej izredno slabo raziskani materiji. Pričujoči članek nima kakih posebnih visokoletečih ciljev. Zato pa bo podal nekaj več informacij o doslej povsem neznanih posamičnih virih oziroma o

---

<sup>1</sup> Andrej Hozjan, Štirje dokumenti o zgodnjenovoveški Murski Soboti, *Arhivi*, 2007, letn. 30, št. 1, str. 89-96.

njihovi prisotnosti v naših – slovenskih arhivskih ustanovah. Glede izbora virov sem se odločil za malce enostavnejšo in bralcem gotovo dostopnejšo obliko predstavitve v smislu »naj dokumentov«, se pravi virov, ki vsak zase predstavljajo neko res

bistveno vrednoto, na katero ima smisel opozoriti. Vsak dokument je ustrezno komentiran, ali drugače – spremlja ga »zgodba«, zavoljo katere si tudi zasluži predstavitev v obliki znanstvenega članka.

### 1. Najstarejša prekmurska listina, hranjena v RS: potrditev privilegijev trga Turnišče iz leta 1548



**Slika 1.** Pergamentna listina, izdajatelja Ladislav in Štefan Banič, gospoda Dolnjelendavska, 2. 9. 1548. Izvirnik je v gornjem delu očitno doživel mehanske poškodbe zavoljo razreza s škarjami.

Najstarejša prekmurska izvorna listina, ki jo hranimo v RS, je latinska pergamentna listina, ki navaja in potrjuje privilegije prebivalcev oziroma tržanov dolnjeprekmurskega trga Turnišče.<sup>2</sup> Od prvih desetletij 16. stoletja se kraj Turnišče v virih konstantno omenja kot trg oziroma *oppidum*. Listina, v kateri so naštetih privilegiji in obveze dela prebivalcev trga Turnišče, je bila izdana dne 2. septembra 1548 na gradu Dolnja Lendava (danes v Lendavi). Izipisali so jo morda na podlagi še starejše, a neohranjene listine, ali pa prav zavoljo izginotja le-te. Z njo sta bratranca, gospoda Ladislav in Štefan Banič Dolnjelendavska (madž. Bánffy de Alsólendva), oba hkrati dedna velika župana županije Zala, tedaj zemljiška gospoda približno polovice prebivalcev trga – torej niti ne vseh! –, v bistvu njunih podložnikov, le-tem potrdila določene privilegije. Drugo polovico je tedaj že dve desetletji imel v lasti znani plemič Franc Batthyány. Oprostila sta jim nekatere zemljiškopolodne dajatve ter obveze, zato pa jim hkrati naložila druge posebne dolžnosti, izhajajoče iz njihovega trškopravnega statusa, kot npr.:

- svobodne volitve trškega sodnika s pravico nižjega sodstva, iz vrst njunih tržanov
- ukinitve tlake v vinogradih
- še naprej so plačevali kraljevi davek in oddajali desetino od svinj
- novi priseljenci v trg so bili za prvih pet let oproščeni vseh davkov
- vsako nedeljo je bil dovoljen sejem brez oddaje mitnine
- tržani so uživali osebno svobodo (= svoboda gibanja in možne preselitve)
- ukinitve prispevka za vzdrževanje prometnic
- z lastnim delom (ali z najetimi delavci) so morali sodelovati pri utrjevanju Baničevih gradov v Dolnji Lendavi in Lentiju
- dolžni so bili kupljeno blago gospodov Baničev v Radgoni ali na Ptujju prepeljati od Turnišča do Dolnje Lendave ali Lentija.

Naštete svoboščine, dolžnosti in obveze pa nikakor niso veljale za v trgu že živeče nižje plemiče.

Do pred dvema letoma smo bili v slovenskih strokovnih krogih – tudi sam<sup>3</sup> – prepričani, da ta izvorna listina ni ohranjena; tudi od madžarskih

<sup>2</sup> Pokrajinski arhiv Maribor, SI\_PAM/0001, Zbirka listin, 1246-1869: listina Dolnja Lendava, 2. 9. 1548, sign. 369/a.

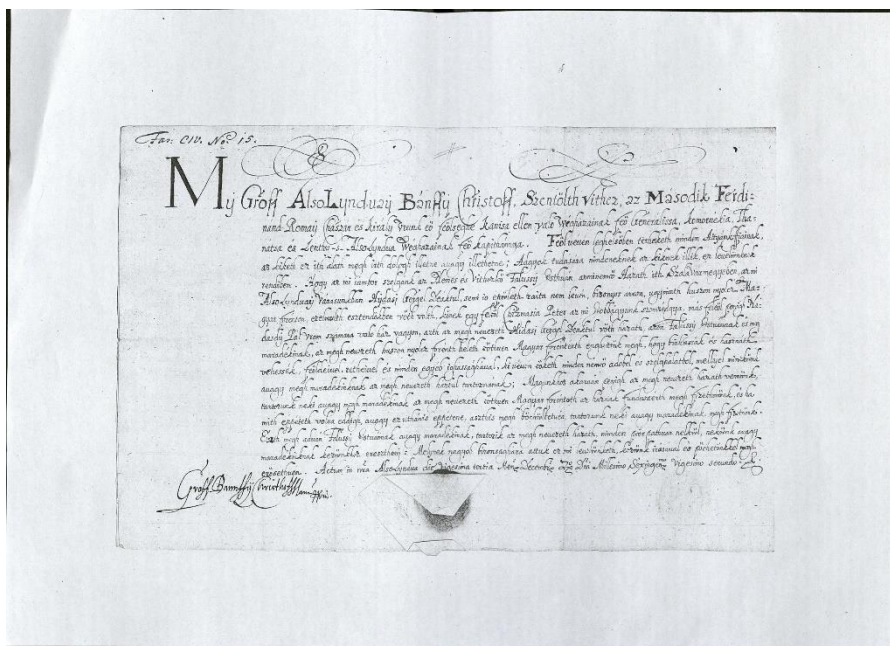
<sup>3</sup> Andrej Hozjan, Privilegiji trga Turnišče v luči ohranjenih virov, v: Varašanci – prekmurski meščani: Trg Turnišče v

arhivskih kolegov ni bilo kaj boljših informacij. V zgodnjih letih prejšnjega stoletja jo je v *Kalendarju srca Jezušovoga za leto 1910* vsebinsko povzel Jožef Klekl ml.<sup>4</sup> Kljub temu znanemu dejstvu pa ni nihče prišel na logično misel, da je Klekl ml. za objavo vsekakor potreboval neko konkretno predlogo(!), se pravi bodisi izvornik ali pa dober prepis. Tudi trditev Ivana Zelka o dobro ohranjenih turniških trških privilegialnih listinah v krajevnem arhivu se je pravzaprav pozabila.<sup>5</sup>

Srečno naključje ob pripravljalnih delih na omenjeno razstavo o *Varašu* (Varašanci – prekmurski meščani: Trg Turnišče v arhivskih virih) pa je pripomoglo, da se je listina znova »čudežno« našla tam, kjer je veskozi že bila, namreč v Pokrajinskem arhivu Maribor. Semkaj jo je takoj po uradnem odprtju arhiva v letu 1933, skupaj s še več drugimi važnimi viri za starejše Turnišče, prinesel domači notar, očitno zavedajoč se pomembnosti dokumentov, in tudi pravilnega hranjenja le-teh. Danes vemo, da je razen tu predstavljenega izvornika ohranjenih še več uradnih prepisov te listine: npr. cel »komplet« se jih najde v Hišnem, dvornem in državnem arhivu na Dunaju.<sup>6</sup>

## 2. Najstarejša znana omemba kake hiše oziroma nepremičnine v trgu Dolnja Lendava: listina iz leta 1622

Najstarejša doslej znana omemba hiše oziroma nepremičnine v samem trgu Dolnja Lendava je v madžarsko izpisani papirni listini, izdani na dolnjelendavskem gradu 23. decembra 1622, s katero je grof Krištof Banič Dolnjelendavski potrdil prepis oziroma izročitev dotlej njegove hiše v trgu armalistu (nižjemu plemiču) Štefanu Falussyju za vsoto 50 madžarskih forintov/florenov (zlatnikov).<sup>7</sup> Ta Štefan je bil najverjetneje sin Ivana Falussyja, ki je že pred koncem 16. stoletja služil članom te visokoplemiške družine, npr. kot upravnik posestnega urada Jurija Baniča s sedežem v kuriji/posestnem dvoru v Ižakovcih. Od začetka 17. st. pa ga viri beležijo kot upravnika celotne rodbinske posesti Baničev pod že imenovanim baronom, pozneje grofom Krištofom. Očitno je v izročitvi hiše šlo za nagrado dolgoletnega vdanega služenja obeh Falussyjev rodbini. Denarna vsota pa le še dodatno pove, da je hiši pripadal tudi večji kos obdelovalne zemlje bodisi v prostoru samega trga ali pa tik ob njem.



Slika 2. Papirna listina grofa Krištofa Baniča Dolnjelendavskega z dne 23. 12. 1622, s sicer vidnim pečatom, ki pa je ob skeniranju žal ostal zakrit.

arhivskih virih, Razstava Pokrajinskega arhiva Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor, Maribor, 2011, str. 7.

<sup>4</sup> Jožef Klekl ml., Törniscse, *Kalendar srca Jezušovoga za leto 1910*, str. 58-59.

<sup>5</sup> Ivan Zelko, Murska Sobota, v: Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja* (Izbrane razprave in članki), Murska Sobota, 1996, str. 58.

<sup>6</sup> Prim. Hozjan, Privilegiji trga Turnišče, str. 7-8.

<sup>7</sup> Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA)/Avstrijski državni arhiv Dunaj, Hišni, dvorni in državni arhiv, XIX: Sonderbestände, 61: Familienarchiv Csáky (XIX-SB, 61: Csáky), fasc. 104, dok. št. 15: Dolnja Lendava (grad), 23. 12. 1622, orig. papirna listina grofa Krištofa Baniča, orig. pečat. Obstaja še izvorni regest tega dokumenta: prav tam - SB XIX/61 Familienarchiv Csáky, fasc. 139, dok. št. 110.

Listina je sama po sebi prav tako odstopajoča po pomembnosti glede na datum: 23. december 1622 je skorajda natanko šest mesecev po 22. juniju 1622, ko je madžarski kralj in izvoljeni rimski cesar Ferdinand II. v Šopronju (madž. Sopron) dodelil prav temu Krištofu Baniču pl. Dolnjelendavskemu, do tedaj baronu, naziv »večni grof Dolnjelendavski« zanj, za njegove potomce in vse živeče najbližje oziroma direktno sorodstvo.<sup>8</sup> To je bila v bistvu vladarjeva nagrada za Krištofovo izredno ter za tisti čas dokaj nenavadno odločitev: leta 1608 je v Zagrebu kot protestant kalvinske smeri nenadoma prestopil v rimskokatoliško vero. S tem je dal vladarju vedeti, da v celoti priznava njegovo vero in avtoriteto. Dejansko pa se je s tem nadejal vladarjeve bolj konkretne vojaške pomoči za obrambo svoje zemljiške posesti v dolnjem Prekmurju in sosesčini, ki so ga že nekaj let hudo ogrožali osmanski Turki.

Kar pa hkrati pomeni, da je tu predstavljena listina eden prvih znanih Krištofovih dokumentov, izstavljenih ter lastnoročno podpisanih in seveda tudi pečatenih z njegovim novim grofovskim pečatom. Z njim, torej s pritiskom tega Krištofovega pečata na nek dokument, je le-ta dobil javno veljavo in je lahko neposredno služil na sodiščih kot dokazno gradivo brez dodatne oziroma naknadne overitve in preverjanja pristnosti na katerem koli od sodišč v kraljestvu, kar je bil privilegij izključno najvišjega sloja madžarskega plemstva. To pa so Baniči postali s trenutkom povzdiga v večni grofovski stan.

Povedano še drugače, grof Krištof Banič Dolnjelendavski je od tega trenutka naprej veljal za »javnopravno osebo«, v čigar pravovernost – konkretnije v pravovernost njegovega odtisnjenega pečata na od njega izdanih dokumentih – se odtlej ni smelo dvomiti. Ponosni izdajatelj gornje listine se je v začetnem delu že smel predstaviti kot *My Gróff Also Lyndvay Bánffy Christoff, Szentölth Vitez, az Második Ferdinánd Romay Chaszar és király Urunk*

*eö feölseghe Kanisa ellen valo wéghazainak feö Generalissa, Komornékia, Thanátha és Lenthly –s– AlsoLyndva wéghazainak feö Kapithánya.*, oziroma: Mi grof Dolnjelendavski Krištof Banič, blagoslovljeni vitez, gospoda rimskega cesarja in kralja Ferdinanda II. general utrd na kaniški krajini, (dvorni) komornik, svétnik, in (dedni) vrhovni poveljnik krajiških utrd Lenti in Dolnja Lendava.

Pečatnik z grofovskim nazivom je Krištof uporabljal vse do svoje smrti leta 1644.

### 3. Najstarejši znan dokument kakega od prebivalcev trga Murska Sobota: dokument iz leta 1624

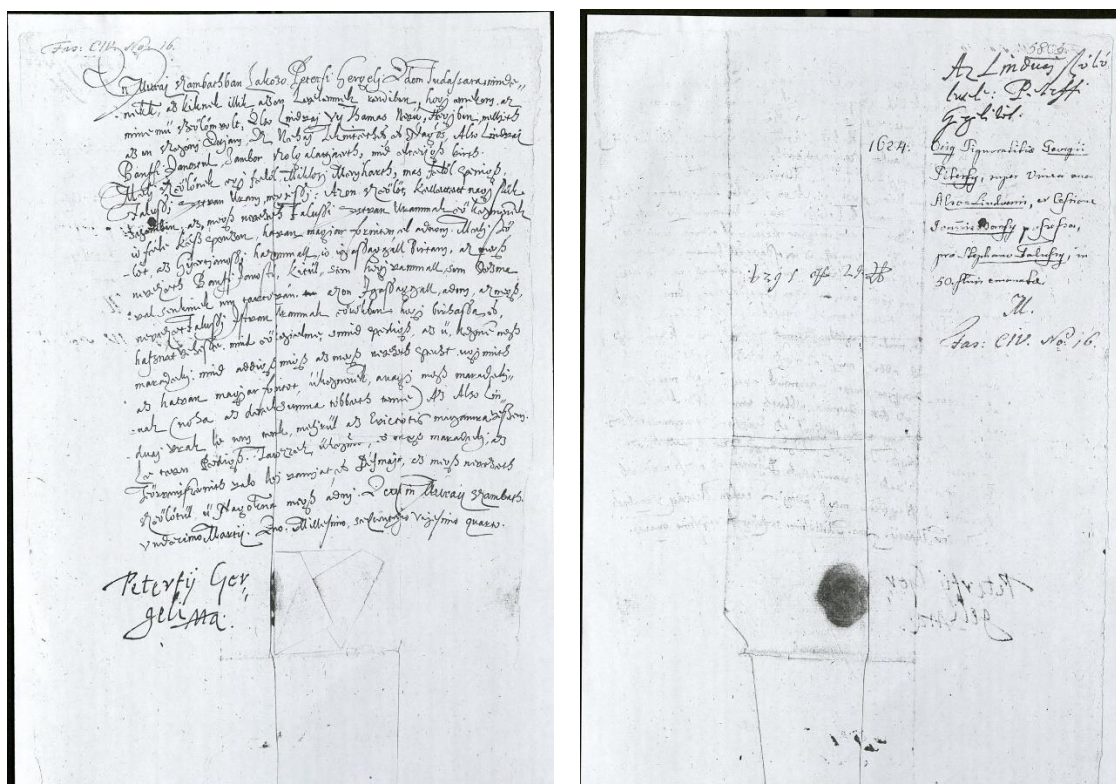
Najstarejši doslej znan pisni dokument kakega od prebivalcev trga Murska Sobota, neupoštevajoč seveda člane visokoplemiških gospodarjev kraja in gospostva, živeče v soboškem gradu, je papirni dokument v madžarščini, ki ga je izstavil tamkajšnji prebivalec Jurij *Peterffy*/Jurij, sin Petra (*Peterffy – Petrov sin*) 11. marca leta 1624: ... *Actum in Muray Szambath undecimo Martý. Anno Millesimo, sexigesimo vigesimo quarto. Peterfy Gergeli ma* (manu propria oz. lastnoročni podpis). Ta je z njim potrdil oddajo svojega vinograda v dolnjelendavskih goricah, ki je nekdan bil last gospoda Janeza/Ivana Baniča Dolnjelendavskega, v dosmrtni zakup zgoraj omenjenemu Štefanu Falussyju za vsoto 50 madžarskih forintov.<sup>9</sup> S tem pa se nikakor ni spremenila lastnina nad vinogradom; v tem primeru bi Falussy moral to nepremičnino odkupiti od Jurija v trajno last. Potrdilo – predstavljata ga dve reprodukciji spodaj – ima status zasebne listine, saj ga je izstavitelj Jurij pečatil s svojim malim osebnim pečatom.

<sup>8</sup> Podelitvena listina je celostno predstavljena v najnovejši monografiji o tej visokoplemiški družini: Tantalics Béla/Béla Tantalics, A Bánffy család szellemi hagiátéka

(Duhovna dediščina rodbine Bánffy), izdal: a Lenti Honismereti egyesület, Lenti, 2009, str. 202-219.

<sup>9</sup> HHStA, XIX-SB, 61: Csáky, fasc. 104, dok. št. 16: Murska Sobota, 11. 3. 1624.





**Slika 3 in 4.** Predstavljeno potrnilo Jurija Peterffy (žal rezultat skeniranja ni najboljši, saj ga je treba glede na določila arhiva posebej naročiti pri zunanjem izvajalcu: vir je na pregibih ostal delno prekrit in zato nečitljiv), in latinska registraturna oznaka spisa na zadnji strani papirne pole potrdila: 1624: *Az Lindvaj Szölő levele.Peterffy Gergeli böl. Original Pignoratitiae Georgii Péterffy super Vinea una Also=Lindvensi, ex Cessione Joannis Bánffy possessa, pro Stephano Fallussy, in 50. Florenis emanata.*

Vir nam torej predstavlja Murskosobočanca iz prve tretjine 17. stoletja. Sam se predstavlja kot Jurij Péterffy, prebivalec Murske Sobote/*En Muray Szambathban lakozo Peterffy Gergeli Adom Tudassara ...* in je najverjetneje bil nižji plemič – armalist. Domnevo namreč podkrepi že omenjeni majhen osebni pečat – naprstnik na listini, ki je skoraj zagotovo pripadal Juriju. Peterffy sicer ni najstarejši sploh znan nižjeplemiški Sobočanec, saj jih je nekaj znanih tudi že iz prejšnjega 16. stoletja. Predvidevam, da je vsaj že v tem 16. stoletju – morda pa še kako stoletje prej! – v kraju redno in neprekinjeno živelo manjše število nižjeplemiških rodbin. Do 18. stoletja je njihovo število že kar krepko naraslo; pisec teh vrstic jih je že predstavil v samostojni razpravi.<sup>10</sup> Zato sam Jurijev pojav ni nikakršna izjema, prej dejstvo, ki potrjuje te domneve. Niso pa bile znane njihove listine, se pravi dokumenti, ki so jih ti armalisti zagotovo izdajali v smislu vsakdanjega urejanja njihovih premoženjskopравnih zadev.

Tu predstavljeno potrnilo glede na izstaviteljev konkretni socialni status nikakor ni imelo značaja javne listine kot v prejšnjem primeru. To pa je pomenilo, da je moral v slučaju morebitnega sodnega spora dokument nujno overiti na katerem od tedaj obstoječih javnih verodostojnih mest (največkrat sedeži starejših stolnih kapituljev ali tudi posamični samostani s tem privilegijem) ali na županijskem sedežu.

Ob primeru predstavitve posamičnega nižjeplemiškega prebivalca murskosoboške novoveške trške naselbine bo treba z nadaljnimi temeljitimi raziskavami osvetliti tudi odnose med njimi – armalisti in trgov oziroma vodstvom trške samouprave, in seveda še bistveno pomembnejše odnose med armalisti in vsakokratnim lastnikom trga oziroma točneje s tistim od obeh lastnikov tedaj na dva posestna dela razdeljenega trga, v katerem je pač živel. Kdor si zna vsaj približno predstavljati takšno situacijo – le-ta pa v novoveških madžarskih posestnopravnih okvirjih ni bila prav nič

<sup>10</sup> Andrej Hozjan, Genealoška predstavitev murskosoboških plemiških rodbin in posameznikov v Murski Soboti 18. stoletja/*A Genealogical Presentation of*

*Murska Sobota Noble Families and Individuals in Murska Sobota of the 18th Century, Studia Historica Slovenica, 2004, letn. 4, št. 2-3, str. 297-331.*

nenavadnega(!)<sup>11</sup> –, bo zmožgel dojeti vso kompleksnost in težave tedanjega murskosoboškega vsakdanjika. Armalistom se je godilo nekaj bolje. Čeprav živeči izven lastninskopravnega trškega jarma – osebno so bili povsem svobodni ljudje, in jih zato npr. sploh ne moremo/smemo nazivati »tržani«, so se morali vsaj o nekaterih danostih svojega bivanja sproti dogovarjati z lastnikom/i trga. V trenutku nastanka predstavljenega Jurijevega potrdila so to bili v Murski Soboti živeči baroni Rima-Sečiji, in še uglednejši güssinški Batthyányji, a neznano je, v čigar delu trga je Jurij dejansko živel.

#### 4. Najstarejši doslej znan popis hišnih gospodarjev v katerem od prekmurskih trgov – za trg Gornja Lendava iz leta 1693

Najstarejši doslej znan celosten popis hišnih gospodarjev – kar sicer ni bil popis povsem celotnega prebivalstva – v katerem od prekmurskih krajev je Seznam plemičev, obdavčenih ter neobdavčenih ljudi v trgu Gornja Lendava (danes Grad), datiran z datumom 24. september 1693.<sup>12</sup>

V 16. in 17. stoletju so nastali prvi količkaj natančnejši popisi prebivalstva posameznih krajev v pokrajini. Običajno je šlo za urbarialne popise nekemu zemljiškemu posestniku podložnih hišnih gospodarjev v kraju, ki je bil večinsko ali v celoti njegova last ali pa za cerkvenovizitacijske popise prebivalstva. Do danes jih je le malo objavljenih. Tu predstavljeni popis pa ni nič takega – nima ne urbarialnega ne verskopripadnega značaja. Že na prvi pogled je jasno, da združuje osebno svobodne nižjeplemiške osebe in zemljiško podložne druge, brez karakterizacije njihove religiozne pripadnosti (npr. evangeličani – rimokatoliki). Trg je v celoti spadal v lastniškoposestni okvir zemljiškega gospodarstva Gornja Lendava. Lastnik gospodarstva in

zato hkrati trga je tedaj kaka štiri leta nazaj postal grof Franc IV. Nádasdy, sin znamenitega istoimenskega očeta, ki je zavoľjo sodelovanja v zarotniški aferi zoper kralja Leopolda izgubil glavo; vendar to gospostvo ni bilo last zarotnika. Morda je prav prevzem lastnine Franca IV. nekaj časa poprej povod za nastanek popisa.<sup>13</sup>

Madžarski pripis pod prvim delom spiska govori, da sta ga 24. septembra 1693 izgotovila in potrdila dva županijska uradnika, torej člana županijske uprave županije Vas (Železno oz. Železne županije): Ivan Lenarčič, eden od županijskih podsodnikov/Lenártsits János s. k. Nemes Vas vármegyének egyik Vice Szolga Birája, delujočih na področju tedaj še ozemeljsko velikega Slovenskega okraja (Tótsági járás), v okvir katerega je spadal tudi celoten slovansko govoreči prostor med reko Rabo in županijsko mejo na jugu, tik pod Rakičanom, in Štefan Nagy, eden od županijskih zaprisežencev – prisednikov županijskega sodišča/Nagy István s. k. Nemes Vas vármegyének egyik esküttie. Za oba, Lenarčiča in Nagyja, je iz prvega dela popisa razvidno, da sta prav tedaj imela vsak lastno hišo v trgu Gornja Lendava, in sta prav tu tudi stalno ali vsaj občasno, kolikor jima je pač dovoljevala funkcija, prebivala.

\* Slovenski izpis imen in priimkov v modernem slovenskem črkopisu je namenjen izključno slovenskim bralcem za lažje branje originalnega vira, ki je bil izpisan v madžarskem črkopisu, in ne določa nikakršnih etničnih ali drugih opredelitev oseb. Zato so vsi ti izpisi tudi postavljeni v oklepaje.

Anno 1693 dje 24 Septembris Fölső Lendvay Nemesek és Taxatussok Conscriptiója e szerint következik /24. septembra leta 1693 popisani Gornjelendavčani: plemiči in obdavčeni (tržani).

<sup>11</sup> Prim. avtorjev tekst o lastnini nad novoveškimi trgov Murska Sobota v op. št. 1.

<sup>12</sup> Objava: Vas vármegye nemesi összeírásai (Seznami plemičev županije Železno), 1. Kötet.(zvezek = v smislu

knjige v zbirki) 2. Füzet.(snopič), szerk. (urednik) Schneider Miklós, Szombathely, 1941., str. 247-248.

<sup>13</sup> Več o tem v: Andrej Hozjan, Franc III. Nádasdy in Prekmurje. Ob 340. obletnici usmrtitve protihabsburškega zarotnika, Kronika, 2011, 1. 59, št. 2, str. 211-230.

izpis v izvorniku	preveden in prirejen slovenski izpis*
<i>Vukovics György</i>	(Jurij Vukovič)
<i>Ramsiszi Ferencz Deserta senki sem éli</i>	(pustota Franca <i>Ramsiszi</i> <sup>14</sup> , sedaj brez lastnika)
<i>Bagár Mihály</i>	(Mihael Bagar)
<i>Stverták Mátyásné</i>	(žena Matije Štvertak)
<i>Themjén István</i>	(Štefan Temjen)
<i>Tucsniics Marton Deserta senki sem éli</i>	(pustota Martina Tučnič, sedaj brez lastnika)
<i>Zelko János</i>	(Ivan Zelko)
<i>Mikola Janosné</i>	(žena Ivana Mikola)
<i>Guitman György</i>	(Jurij Gujtman)
<i>Lapossy Mihály</i>	(Mihael Lapoši)
<i>Lapossy Miklos</i>	(Nikolaj Lapoši)
<i>Szmodis István Deserta senki sem éli</i>	(pustota Štefana Smodiš, sedaj brez lastnika)
<i>Mikola András</i>	(Andrej Mikola)
<i>Mikola Miklos</i>	(Nikolaj Mikola)
<i>Lovenyak Mihály</i>	(Mihael Lovenjak)
<i>Lovenyak Janos</i>	(Ivan Lovenjak)
<i>Lovenyak István</i>	(Štefan Lovenjak)
<i>Lovenyak Miklos</i>	(Nikolaj Lovenjak)
<i>Temlin Páll</i>	(Pavel Temlin)
<i>Lovenyak György Junior</i>	(Jurij Lovenjak mlajši)
<i>Lenarcsics Janos</i>	(Ivan Lenarčič)
<i>Lenarcsics Mattyás</i>	(Matija Lenarčič)
<i>Lenarcsics malma Deserta</i>	(prazen Lenarčičev mlin)
<i>Urbanics György</i>	(Jurij Urbanič)
<i>Gombocz Miklos</i>	(Nikolaj Gomboc)
<i>Gombocz Mihál</i>	(Mihael Gomboc)
<i>Gombocz György</i>	(Jurij Gomboc)
<i>Gombocz András</i>	(Andrej Gomboc)
<i>Muzlai Péter Deserta Tulok Ferné birja</i>	(pustota Petra Muzlai, lastnica žena Franca Tulok)
<i>Lanschák Miklosné + Kuzlis Mihál Deserta</i>	(pustoti žene Nikolaja Lanščak in Mihaela Kuzlis
<i>Lancsák Janos birja</i>	(Kozlič?), sedanji lastnik obeh Ivan Lanščak)
<i>Nemes Péter</i>	(Peter Nemeš (nemes = madž. plemič))
<i>Bosoki Péter</i>	(Peter Bošoki)
<i>Varossi János</i>	(Ivan Varoši)
<i>Nemes István</i>	(Štefan Nemeš)
<i>Viz Lendvay Janos Deserta Varossi Janos birja</i>	(pustota Ivana Viz Lendvay, sedanji lastnik Ivan Varoši)
<i>Bertalanics Mihály</i>	(Mihael Bertalanič)
<i>Domján György</i>	(Jurij Domjan)
<i>Domján Miklos</i>	(Nikolaj Domjan)
<i>Szmodis Miklosné</i>	(žena Nikolaja Smodiš)
<i>Fliszár Istvánné</i>	(žena Štefana Flisar)
<i>Terbocs Janos Deserta Themjen birja</i>	(pustota Ivana Terboč, sedanji lastnik Temjen)
<i>Györkes György mostan Gombossi Pál</i>	(Jurij Györkeš, sedanji lastnik Pavel Gomboši)
<i>Gombossi Mattyás Deserta mostan Lenarcsics Mátyás birja</i>	(pustota Matije Gomboši, sedanji lastnik Matija Lenarčič)
<i>Nagy István</i>	(Štefan Nagy)
<i>Odrianý Mátyás</i>	(Matija Odriany)
<i>Samuel Ferencz mostan Bagár Mihály birja</i>	(Franc Samuel, sedanji lastnik Mihael Bagar)
<i>Magyar Péterné</i>	(žena Petra Magyar)

*Ezen Föllül irt Taxatussoknak csak nem több az Felénél olly szegényseghre jutott hogy maid innen tova koldulny is kénszerétnek. Actum Loco Anno et dje ut supra Lenártsits János s. k. Nemes Vas vármegyének egyik Vice Szolga Birája P. H. Nagy István s. k. Nemes Vas vármegyének egyik esküttie. P. H.*

<sup>14</sup> *Ramsiszi* – to je skoraj zagotovo fonetični izpis tedaj izgovarjalno očitno že pomadžarjene variante priimka Ramschüssel, ki pa je vsekakor nemškega izvora.

Ibidem Inquilini/tukajšnji kočarji

izpis v izvorniku	preveden in prirejen slovenski izpis*
<i>Borovnják Adam</i>	(Adam Borovnjak)
<i>Mamecz Mihály</i>	(Mihael Mamec)
<i>Kocsai Miklos</i>	(Nikolaj Kočai)
<i>Király Mihály</i>	(Mihael Kiraly)
<i>Nemecz Mihály</i>	(Mihael Nemeč)
<i>Springár Ambrus +Birics Ambrus +Rogacs Marton</i>	(pustote Ambroža Špringar, Ambroža
<i>=senki sem birja Deserta</i>	Birič in Martina Rogač, sedaj brez lastnikov)
<i>Kozel Mihály</i>	(Mihael Kozel)
<i>Kozel György</i>	(Jurij Kozel)
<i>Kozel Marton</i>	(Martin Kozel)
<i>Kozel Miklos</i>	(Nikolaj Kozel)
<i>Türha István</i>	(Štefan Türha)
<i>Király István</i>	(Štefan Kiraly)
<i>Skalics Mihály</i>	(Mihael Škalič)
<i>Bertalanics Balás</i>	(Blaž Bertalanič)
<i>Bertalanics Miklós</i>	(Nikolaj Bertalanič)
<i>Nemecz Márton</i>	(Martin Nemeč)
<i>Forjan Mihály</i>	(Mihael Forjan)
<i>Spott Balás</i>	(Blaž Špot)
<i>Sinko György</i>	(Jurij Šinko)
<i>Domiter Miklos</i>	(Nikolaj Domiter)
<i>Gombocz István</i>	(Štefan Gomboc)
<i>Szomor János</i>	(Ivan Somor (Somar?))
<i>Sinko Mihály</i>	(Mihael Šinko)
<i>Gombocz Mihály</i>	(Mihael Gomboc)
<i>Sinko István Deserta</i>	(pustota Štefana Šinko)

Spisek je zaobjel skupno 75 tedaj v okviru kraja naštetih nepremičninskih enot, razdeljenih v dve osnovni socialni kategoriji, med katerima je sicer zeval precejšen »premoženjski prepad«. Od teh 75 enot je namreč bilo 47 nižjeplemiških/madž. nemesek oziroma obdavčenim tržanom/*Taxatussok* polgárok pripadajočih hiš/domačij, ob katerih so običajno ležala tudi njihova manjša ali večja zemljišča kar v okviru samega trga, zagotovo pa so premogli še dodatna zemljišča izven trga. Vsaka od teh domačij je torej bila v bistvu kmetija, o njihovi vsaj približni velikosti posesti pa vir molči. Devet jih je bilo prav tedaj opustelih oz. pustot/pusztá, in še en opuščena Lenarčičev mlin/malma. Od teh devet pustot tri prav tedaj sploh niso imele lastnikov, ostalih šest pa je že imelo nove lastnike: Ivan Varoši, Štefan Temjen in Matija Lenarčič so najverjetneje vsi živeli v trgu kot lastniki svojih »osnovnih« hiš, a so si pridobili še vsak po eno pustoto; za ženo, pravilneje vdovo umrlega Franca Tulok, in za Ivana Lanščak – ta je bil novi lastnik kar dveh pustot – pa ni dokazljivo tedanje bivanje v kraju, saj nista navedena kot lastnika svoje hiše. Dejstvo je, da tu zapisano ime lastnika nepremičninske enote ni nujno pomenilo tudi njegovega tedanjega življenja v tej hiši – možno je seveda, da je bil njen lastnik, živel pa je nekje drugje

in v le-tej imel nastanjenega začasnega stanovalca najemnika. A število tovrstnih primerov je moralo biti res izjemno majhno.

Kot hišnih gospodarjev s statusom nižjega plemiča ali obdavčenega tržana je tako vpisanih 37 moških in žensk, torej kar dve tretjini celotnega popisa. Od teh je kot hišne gospodarice navedenih kar pet vdov, za eno, vdovo Nikolaja Lanščak, pa je očitno, da je tudi ta že umrla in je prej omenjeni Ivan Lanščak, najverjetneje njen sin, tako postal dedič ene od omenjenih dveh pustot po njej. Mihael Bagar je ob lastni hiši posedoval še hišo umrlega ali odseljenega Franca Samuela. Po rodovnih priimkih je najštevilčnejši med vsemi priimki Lovenjak, ki nastopa kar petkrat(!), s štirimi gospodarji v prvem delu spiska mu sledi priimek Gomboc – med kočarji pa nastopi še dvakrat –, nato še Mikola s tremi in Domjan, Lapoši, Lenarčič, Nemeš in Smodiš s po dvema gospodarjema, medtem ko je situacija z Lanščaki že obrazložena.

Tako med že naštetimi kot tudi med posamičnimi enkratno pojavljajočimi se priimki pa izstopajo znani gornjepremurski novoveški nižjeplemiški priimki: Bertalanics, Gomboc, Gujtman, Lanščak, Lovenjak, Mikola, Smodiš, Terboč, Viz Lendvay in Zelko.<sup>15</sup> Vendar to nikakor ne pomeni, da so vsi tu omenjeni nosilci teh priimkov tedaj, leta 1693, že imeli

<sup>15</sup> Prim. že omenjeno razpravo v op. 10.



nižjeplemiški status. Nasprotno, lep del le-teh je ta status pridobil šele v naslednjem 18. stoletju. Osrednje vprašanje socialnostatusnih razmerij popisa je zato vsekakor vprašanje, kdo med tu popisanimi je bil nižji plemič in kdo ne. Kot izhaja iz zapisanega v prejšnjem poglavju (3) nižji plemiči niso spadali pod neposredno podložnost lastnika trga. Tudi ne želim podrobneje predstavljati prav vseh; kot že poudarjeno sem o več rodbinah že pisal. A vsaj dva je treba izpostaviti: Jurija Gujtmana in Ivana Viz Lendvaya.

V eni od svojih razprav Ivan Zelko predstavi Jurija Gujtmana oziroma človeka enakega imena in priimka, ki si je status armalista pridobil z podelitvijo *armalisa* leta 1686, torej le sedem let pred nastankom popisa.<sup>16</sup> Zelko je tam zapisal tudi: *Listina o Gujtmánovem plemiškem naslovu se je ohranila do današnjih dni. Po tradiciji izvira iz kroškega območja.*<sup>17</sup> Moje mnenje je, da je »tradicija izvora« nedokazljiva podlaga in iz nje ni možno sklepati prav nič konkretnega, česar se je, seveda, zavedal tudi sam Zelko. Zato tudi ni želel iz tega napraviti konkretne trditve – sedaj pa je očitno, kako modro in prav je napravil. Skoraj zagotovo pa je tu omenjeni Jurij Gujtmán enak Juriju Gujtmánu iz Zelvove razprave. Dodaten argument je neobstoj katerega koli predstavnika te nižjeplemiške rodbine v Krogu v 18. stoletju, kar sledi iz opravljene analize murskosoboških matičnih knjig v smislu priprave teksta v op. 10.

Tudi Ivan Viz Lendvay, s pravilnejšim izpisom Vizlendvay<sup>18</sup>, v strokovni literaturi ni neznano ime oziroma priimek. Bogato opremljena študija o ohranjenih armalisih v arhivu županije Zala predstavi tudi armalis, ki sta ga 21. junija 1645 prejela brata Andrej in Jurij Vizlindvay zase in za vse njune potomce obeh spolov, potrdila pa ga je nato skupščina Železne županije 9. decembra 1647, s čimer sta bila enakopravno sprejeta v zbor nižjega plemstva te županije.<sup>19</sup> Že ta podatek nedvoumno pove, na katerem ozemlju je rod prebival in s katerim krajem ga je – glede na povedano o priimku – nujno treba povezati, namreč s Sv. Jurijem na Goričkem, saj dveh krajev z

enakim takim nazivom ni bilo v celotni Železni županiji ne drugod na Madžarskem. Menim, da je možno sklepati o rodbinski zvezi tu predstavljenega Ivana z omenjenimi; prav lahko je bil vnuk enega od obeh. A ta trenutek je še ne morem dokazati.

Še o priimku *Odriany*: nasprotno toponimičnemu priimku Vizlendvay je ta skoraj zagotovo personimičen, kar pomeni, da je nastal iz madžarskega moškega osebnega imena A(O!)drián (danes Adorján) po znanem mučencu sv. (H)Adrijanu, o čemer je pisal Zelko.<sup>20</sup> Mnogo manj verjetna je varianta nastanka iz madžarsko povzetega slovanskega goriškega toponima *O(A)driancz* (Adrijanci), saj bi se v tem primeru izpis priimka nujno moral glasiti *Odrianczy*. Oba zapisovalca priimkov hišnih gospodarjev sta bila vešča madžarskega črkopisa, razen tega pa tudi dokazljivo domačina, eden celo gotovo slovanskega izvora, zato je ta »napaka« v izpisu skoraj zagotovo izključena.

Drugi del popisa, cela tretjina popisanih hišnih gospodarjev (27) v razdelku z nazivom *Ibidem Inquilini*, pa je bila kočarjev/zsellérek. To so bili ljudje brez zemljiškega premoženja, ki so bivali v lastnih kočah na zelo majhnih zemljiščih (danes bi takim zemljiščem rekli gradbene parcele), ali celo le kot najemniki v najetih kočah na zemljišču v lasti nekoga drugega – v tem primeru bi jih morali označiti s strokovnim izrazom gostači. Menim, da je velika večina tu popisanih – najverjetneje celo vsi – spadala v socialno kategorijo kočarjev. Za gostače je namreč nemogoče trditi, da so bili lastniki hiš, če pa to dejansko niso bili, in v tem primeru bi bilo zelo vprašljivo, zakaj bi/so se sploh znašli na spisku, oziroma bi nad tem drugim delom popisa nujno moralo pisati *subinquilini* ali pa *apud alios habitantes* »pri drugih živeči«. Kočarske hišice je obdajal le kak vrt ali pa ena – dve majhni njivici. Štiri od tukajšnjih koč so bile pustote, in vse tedaj brez znanih lastnikov, kar je pomenilo trenutno 23 naseljenih koč. Med priimki izstopajo kar štirje družinski očetje s priimkom Kozel, sledijo trije zapisi priimka Šinko – sicer eden

<sup>16</sup> Ivan Zelko, Krog in Buzinci, v: Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja* (Izbrane razprave in članki), Murska Sobota, 1996, str. 39-40; *armalis* – svečana listina podelitve nižjeplemiškega naziva iz madžarske kraljevske dvorne pisarne v imenu vladarja, z barvnim izrisom predloženega plemiškega grba.

<sup>17</sup> Prav tam, str. 40.

<sup>18</sup> Viz Lendvay – toponimični priimek, pomen: »izvirajoč iz Sv. Jurija na Goričkem«/madž. Viz Lendva – dobesedno »voda Le(n)dava«, oziroma prenešeno »kraj ob vodi Le(n)davi«. To pa je moglo pomeniti dvoje ključev nastanka le-tega:

-bodisi da je priimek nastal iz že prej obstoječega in vsekakor dokazljivega toponimičnega plemiškega naziva, ki bi kazal ali le na kraj prvotnega bivanja rodbine v trenutku poplemenitjenja, ali pa hkrati celo, da je le-ta tam imela v lasti neko zemljiško posest ali celo podložnike na njej (za primerjavo le en tu že omenjan znan prekmurski toponimični

plemiški naziv: Baniči Dolnjelendavski/madž. Bánffy de Alsólendva oziroma Alsólendvay). Vendar bi slednje hkrati moralo pomeniti ne le nižjeplemiški, temveč že srednjeplemiški = baronski status s konkretno lastnino večno pripadajoče neodtujljive posesti, česar pa v primeru armalista ni bilo;

-bodisi da je to bil kraj, kjer je oseba ali bolje so njeni predniki nekoč živeli, pa si ga je privzel ali mu ga je kot novopriseljenemu dodelila okolica za enostavnejše prepoznavanje na podlagi njegovega krajevne izvora.

<sup>19</sup> Bilkei Irén, Kapiller Imre, Molnár András, ARMÁLISOK. Nemesi címereslevelek a Zala Megyei Levéltár gyűjteményéből 1477 – 1898, szerkesztette (urednik): Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 2004, str. 78.

<sup>20</sup> Ivan Zelko, Zgodovinski pregled cerkvene uprave v Prekmurju, v: Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja* (Izbrane razprave in članki), Murska Sobota, 1996, str. 95.